

A VÁROS ALATT,

ahol a metró majd megáll

A földalatti gyorsvasutat 1950. augusztus 21-én kezdték építeni. Utólag: Fehér út, Népszínház — At a Duna alatt — a Déli pályaudvarig. Összesen 10,1 kilométer. Menetidő 17,1 perc, este forgalomban másfél-percenként indulnak a szerelvények, óránként 60 ezer utast szállítanak. A terv: 1970-ben az Engels térig megindítani a forgalmat, 1973-ban végig, a Vörösmarty térig, az ötszázötven, kocsi-parkát együtt kb. negyvenmillió forint.

Sebészet, bel- és idegyógyászat, szemészet, szív- és érvizsgálat, különleges nyomáspórába... Az üzemorvos hosszasan ellenőrzi a halomnyi negatív leletet, aztán kiállítja az engedélyt: „Túlnyomásos légterbe leszállhat”.

A földalatti építkezés kezeszón — mondja Csépe Csaba, a főépítésvezető. — Vagyis: a feltörő talajvíz visszazórítása céljából állandóan magasnyomású levegővel „pumpáljuk fel” a zárt munkateret. Itt, a 7-es munkahelyen, a Blaha Lúza tér alatt most 1,2 atmoszférára a túlnyomás.

Negatív úrhajó

Szívítás, szterilizáció: a túlnyomásos levegő töltel a szilipamrába. Ülök, fülem begugul, pattog a dobhártyám.

Dante pokolra szállása — próbálkozom kedélyeskedéssel, de hangom furcsán cseng.

Egy kollégám szerint ez egy negatív úrhajó. Különbözők mindjárt megszokják — mondja legyintve kísérem, Horváth Gyula, a műszakvezető mérnök.

Megszűnik a szívítás, felnyílik a szilipajtó, belelék a föld alá. Gumicsizma, haragos emberek fenyegető gyűrűje fog körül.

Hát ez ki? — mutat rám komoran egy hatalmas szál férfi.

Úgy hisszük, valami idegen-féle! — vonagatják vállukat a többiek.

Na, ha idegen, akkor akasztókat fel! — kiáltja a „vezér”. Mielőtt egyet is szólhatnék, hurkot vetnek derekamra, a kötélt végét átrángatják egy csigán és máris ott himbálódzom „föld és föld alatt” között a Blaha Lúza téri gyorsvasút állomás boltzatában.

Régi építészok! Aki idegen, először bányába, vagy új hídra lép, azt fel kell „áldozni”. Ez a beavatás! — magyarázzák nevetve, amikor keresve körleltek után végre megint biztos talajon állok. Magamban, bevalom, szaporán mondtam hálát az idők változó szellemének, mert hiszen a régi legenda szerint a Déva várába befalazott Kőműves Kelemenhez képest ugyancsak szerencsésen megúsztam a feláldoztatás tréfáit szelídült szertartással.

Harminc méter mélyen

A boltzatot, amelyről az imént még egy szál kötél lengett, nyolc méter magas beton szerkezet.

Erre jön még egy vízzáró vaslemez borítás — magyarázza Horváth mérnök. — Pest alatt négy-hat méterrel mindenhol talajvíz van. Képzhetitek, hogy itt, 30 méter mélyen mekkora a nyomása. Pusztán a beton nem tudja tartani. Nézzé, az 1,2 atmoszférás belső túlnyomás ellenére — izzad a fal.

Valóban: végig a betonfelületen, apró verejtékcseppek gyöngyöznék.

Ahol most állunk, ez a középső állomás-alagút. Kétfelől ide futnak be a párhuzamos vonal-alagutak. Látja, ez itt előtűnik meg a Keleti felé.

— És mögöttünk mi van?

Semmi. Azaz: még 250 méter homok és agyag, az Astoriáig. Az már a „nyolcasok” birodalma, ok arról fűrnak felénk. Mi itt tulajdonképpen készen vagyunk — teszi hozzá elégedetten.

„Sétálunk” a Rákóczi út alatt, a vonal-alagútban, a Baross tér felé. Itt nincs betonborítás, 70 centi széles, 120 cm

magas, ívesen hajlított bordás vaslapok, a tübbingek végtelen sora tapad, illeszkedik szorosan egymáshoz. Száz és száz, ezer és ezer vastübbing, amely arra hivatott, hogy sok évtizedekig hordozza egy város ropant terhet, állja a talajvíz sosem szűnő nyomását.

Elég kellemetlen munka volt — mondja a mérnök. — A tübbingnél nincs pardon, nem kell külön meő. A talajvíz nyomása úgyis folyton ellenőrzi, hogyan dolgozunk, és... a mondat végét egy kitoró trópusi tájfun süvöltése nyomja el.

A dugó

Tíz atmoszférás légkompresszor — kiabálja fülembe a mérnök. — Látja a csapokat, a tübbinget? Azon át az acélborítás mögé préseljük sűrített levegővel a bentonit szigetelőanyagot. Ez az injekció. Nem engedünk a víznek!

Na, eddig! — torpan meg vezetőm — ez a „dugó” — mutat a szürke betonfalra előtűnik. — Az Osvát utcánál vagyunk, de emögött — szinte gyöngéden simítja végig a „dugót” — már kísértélhat a Népszínház felé. Az elzárás csak azért kell, hogy a levegőnk meg ne szökjön. A túlfelén már természetesen nyomás alatt dolgoznak a szerelők. Most menjünk vissza az állomásra, megmutatom a lejtáknát.

A lejtákná — valóban lejt. Méghozzá igen meredeken. Valahol a felső végén, egy-két méterrel a Körút alatt, ott a gyalogos aluljáró már lesüllyesztett szekrénybe. Innen özőnlük majd lefelé az utasáradat az aknába szerelt mozgólépcsőn. De most még csak egyméteres átmérőjű meredek vascsövet, munkaaknákat látok, amelyen át dörögve hullik le a felül kibontott föld a csatornák alatt álló csillébe.

Hahó! Ne dobjatok most, másznunk felfelé — kiált a mérnök. — Nem mindennapi hegymászás következik, a szűk, ferde vascsőben. Feletem kis kör alakú nyílás, mintha kút aknában lennének. A cső homorú, belső falán már-már a gravitáció törvényével ellenkező ügyességgel, derékig meztelen, bíborszínű emberek dolgoznak.

A fénytörés teszi — mosolyog a mérnök. — A csőfal vörös miniummal van bevonva, attól látszik minden vörösnek.

Azért elég „vörösök” vagyunk mi a valóságban is — farag hirtelenében, ránk se tekintve, kis politikai szójátékot az egyik szerelő.

A Bujnyik-brigád — mondja a mérnök. — Egyik legrégibb szocialista brigádunk. Minden létező nehézséget végigcsináltak. Baraberek. Azaz: afféle föld alatti Dzsokerek, mert mindenre alkalmasak, mindenhez értenek. Hegesztenek, bontanak, falaznak, fűrnak, csilléznak —... menyecskeznak, utolznak és alszanak — fejezi be büszkén a felsorolást az egyik brigádtag.

Már majdnem „fent” vagyunk. Fölöttem a Körút vékony aszfaltbőrén már átlük a fenti világot. Alattam a tátongó munkaakna. A lejtákná szemcsés betonfalán messzele irt durva betűk: „...mert Kain is bevádolta Ábelt... 93. Szóltár.” Egy pillanatom a döböntő töprengés: vajon itt, a föld alatti betonkötőben ki, mikor, miért, milyen érzések és indulatok nyomásának engedve rőtta fel ezt a talányos sort?

A mérnök guggol, ráncolt homokkal egy gépet vizsgál.

Hej, Bujnyikok! — kiabál le. — Jobban meg kell erősíteni ezt a csőlőt!

Az Astoriánál

Hát a „hetes” is munkahely? — legyint Samók Pál bácsi, a keszonmester, míg lefelé megyünk a lifttel. — Se

nyomás, se fűrés ott. Itt 1,8 atmoszférára alatt naponta három-négy méter fűrnék előre.

Lövéés!!! — fogad az elnyújtott kiáltás, amint kilépek az „Astoria-állomáson” a szilipből, és rá rögtön a robbanás rettentő dörgeje süketít meg.

Nem sokat ér — legyint a vajúr. — Szürke agyagban vagyunk, abban nem igen „dolgozik a lövés”. De azért jó ez az agyag. Sokkal jobb, mintha folyóhomok lenne — mint ahogy vártuk. Haladunk is! Menjen előre, nézze csak meg a pajzsot.

Kétszázötven méter gyalogolunk a Rákóczi út alatt, az Astoriáig. Tömpultságot érzek, a leghétköznapibb cselekedetnek is megnő a súlya. Minden lépés, minden mozdulat, szó, külön fáradság. — Már dolgozik rajtam az 1,8 atmoszférára.

Amiben most vagyunk, ez már a pajzs — mutatja a keszonmester. — Tulajdonképp nem más, mint egy nyitott óriás, egy védőhenger. Ez rá támaszkodik az alagút szerkezet utolsó tübbingjére és 22, összesen 440 tonna nyomóerejű hidraulikus sajtolóval úgy nyomjuk az egészet előre, ahogy az orban a vajúrók fűrnak. A törmelék a csillék vizik hátra, a pajzs mögött meg, ahogy megyünk előre, úgy szelkeli be az új tübbingeket. A pajzs véd a beomlástól, kinyitja a munkát.

Araszolás előre

Araszolhatunk előre, hátul meg épül az alagút — szól oda hozzánk az egyik vajúr. — Aztán egyszer csak kilyukadunk a Nemzetinél. Nem ördögösség, próbálja csak meg — és a kezemből nyomja a légkalapácsot. — Nem harap — biztat — csak fogni kell. Nyolc és fél kiló az egész. Na, most nekinyomni az agyagnak, jól feküdjön rá vállál —

A hétfejú sárkány

Teljes méretben folyik a giccs elleni küzdelem, annak ellenére, hogy nem született még olyan bölcs elme, aki a giccs fogalmát meghatározta volna. Tudományos definíció mind ez ideig nincs a giccsről. Csúpan körülírogattuk, meghánytuk-vetettük, mi is a giccs, elgondolkodtunk, elmerengtünk ezen a hétfejú sárkányon, melynek egyik jellemző tulajdonsága (ezennel egy ismérvet bocsátok a köz rendelkezésére), hogy ha egy Szent Györgyhöz méltó bátorsággal lemeteszit az egyik feje, vagy akár mind a hét, csakhamar újjá-nővekedik és még mérgesebb lehet az árad hatalmas torlakaiból. A mesebeli sárkány ezenkívül megsebzés alkalmából biológiai metamorfózison esik át: a férgek, a giliszta természetét veszi föl, s ahány darabra kaszabolja az ellen, annyi darabban éli tovább új életét. Szaporodásának, sokasodásának semmi nem áll útjában.

Lapunk munkatársai megvizsgálták Budapest főútvonalait, mellékutait; elindultak a giccs nyomában. S nem is kellett messzire menniük. De elmehekkel volna hosszabb tanulmányokra is. A velencei Szent Márk tértől a Piccadilly Circusig végtelenül gazdag giccs-tárház állott volna rendelkezésükre. Az eleve meddő küzdelem a giccs ellen talán azzal lehetne kezdeni, ha vizsgálat, elemzés tárgyává tennők, mik a giccs nemzetek és népek fölötti, átfogó követelményei. Mert a giccs nemzetközi érvényű valami s régóta az a gyanúm, hogy ősi szükséglete az emberi léleknek; másképp hogyan tarthat-

aztán előre. A noteszt, meg a ceruzát majd tartom addig. Kegyetlenül ráz a kalapács, dühöngve vág keskeny szeleteket a ragadós agyagból.

Kicsit oldalt is nyomni, fűrni, bontani egyszerre — rendelkezik a vajúr és letelepszik. — En addig rágyújtok. Beszélgethetünk is, de azért közben haladjon, nehogy rontsa a teljesítményemet!

A cigaretta után visszaadom a légkalapácsot, orromban megülekszik az agyagos por.

Néha egy egész vályogházat köp az ember — nyugtat meg a vajúr, és szolgálatkészen feladja a ceruzát, ami valahogy kicsúszik a fűrtől elmerült ujjaim közül.

Hát, ez könnyebb szerző — mondja közben —, persze biztos ez is attól függ — ki hogyan tartja.

Dörög már újra a légkalapács, fűr és bont, bont és fűr, araszol előre napról napra, két-három méterenként, míg egyszerre kilyukad a Nemzetinél, hiszen „nem ördögösség ez”.

Beépített évek

Sok meló — rázza fejét a csillós. — Aztán a népek majd csak jönnek-mennek itt a földalattal, nem is gondolkodnak azokra, akik négy-öt évüket is beleépítették a tübbingekbe.

Ugyan! Nem az a számos — legyint a másik csillós, hátán hosszú szefforradás. — Te talán gondolsz arra, hogy kinek a fia-lánya csinálta az egészet, ha felmész egy lifttel a hatodik emeletre? Megleljen, jó legyen, kész legyen — ez a mi dolgunk, a többi nem számos!...

A kávé jár — állít meg szigorúan fenn a büfésnő — védőital.

Kávé, 261. — írja fel a blokk-könyvbé a büfé.

Már kinn állok az utcán, örvénylő delutáni csúcsot érzek és szakadó esőben. Öt perc alatt pontosan öt zsúfolt villamos megy el az orrom előtt. Mögöttem zúg a „7-es” munkahely lifte, háromszor is hallom nyílni, csukódni a zároajtót. — Műszakváltás.

Szász István

Tanúkihallgatások a „Baradla-perben”

Kedden folytatták a miskolci megyei bíróságon a Baradla-barlangban történt szerencsétlenség ügyének tárgyalását. Először az orvosszakértő tett föl kérdéseket a vádlottaknak.

Az orvosszakértő és a vádlott párbeszéde

Orvosszakértő: Ön említette, hogy Brückner Emőd közvetlenül rosszullete után zavartan, „készen” beszélt.

Pászthory György Walter: A gyerek olyan volt, mintha félálomban beszélne hozzám.

Mit kérdezett?

Azt kérdezte folyton, messze van-e még a járat vége?

A második rosszullet?

Másodszor Wettstein Antal mutakoztat a rosszullet jeleit, aztán Haader kiáltott, hogy nem bírja tovább.

A tanúvallomások szerint a határelzáró rácsnál még mindannyian énekeltek.

Valóban így volt.

Vidáman énekeltek?

Csak a víztúrásnál szükség szerűen fellépő remegést éreztem a hangjukon. Brückner Emőd már odamenet néhány méterrel a rács előtt, fáradságról panaszkodott.

Tud-e valami magyarázatot a halálesetre?

A három halál számomra a mai napig rejtélyes és érthetetlen maradt.

Az életben maradtak vallomása

A három diáklány, Kéthelyi Beatrix, Göncz Kinga Mária és Makk Ágnes vallomása szerint elegendő élelmet vittek magukkal a túrára, s a tragédiát megelőző időkben eh-ségről vagy fáradságról a csoport tagjai közül senki sem panaszkodott. A szerencsétlenség éjszakáján a három lány a táborhelyen maradt, teát főztek és feldiszipították a karácsonyfát, így várták vissza a többieket, akik a Stix-patakhoz indultak, de azok közül senki sem tért vissza.

Éjfél után két óraker határo-örök jöttek értük és később a Barlang Szállóban Pászthory Waltertől tudták meg, hogy a három fiú meghalt. Pászthory akkor összetört ember benyomását keltette.

Ruff Attila 18 esztendő panonhalmi diák vallomása:

Szalonnát ettünk, egy korty pálinkát ittunk rá és vidáman indultunk a Stix felé. Elő ment a tanár úr és Szemlér Mária, hátul Rill Attila zárta be a sort. Minden nehézség nélkül keltünk át a második szifonon (a szifonban a víz majdnem egészen kitölti a barlangfolyosót) itt a többiek lehet, hogy ismét ittak egy korty pálinkát. Rövid idővel később Brückner Emőd panaszkodni kezdett, hogy fáradt, és nem bírja tovább. Akkor a tanár úr visszament érte és elvitte a rácsig. Ott énekeltek és ismét ittunk egy korty pálinkát. Brückner kipihente magát és segítség nélkül indult visszafelé. Majd azt mondta, fáradt és támogatassam. Később cipelnem kellett. A tanár úr visszajött, elvette tőlem Brücknert, s így egyedül mehettem tovább. A szifonon már nem én vonsoztam keresztül. Még arra emlékszem, hogy a két szifon között egyszer elestem, aztán feltűnt egy rozsdás cső a szemem előtt, belekapaszkodtam, kiabáltunk, előre a sötétbe, de nem kaptunk választ. Aztán felkapaszkodtunk a gátra... Másra nem emlékszem... Fény jött... Másra nem emlékszem.

Bíró: A mentővel érkezett orvos?

Tanú: Csak a bányamentőről tudok.

Bíró: Van-e valami feltétele arról, mi történt a Stix-patakban?

Tanú: Számomra érthetetlen.

Ügyész: Mikor érzett először fáradtságot vagy rosszulletet?

Tanú: Nem emlékszem. Erzésem nem volt, sötétség vetett körül. Semmire sem tudok magyarázatot.

Ügyész: Felt?

Tanú: Én sohasem félek. Tökéletesen közömbös állapot volt. Biztonságban éreztem magam. Nem gondoltam semmire.

Orvosszakértő: Emlékszik arra, mit mondott az ózdi kórházban, amikor magához tért?

Tanú: Azt mondtam, hogy valószínűleg elaludtam egy időre.

Orvosszakértő: Miért mondta ezt?

Tanú: Talán azért, mert a rosszullet úgy jelentkezett, hogy hányingert, fáradtságot nem éreztem. Csak a lábam nehezedett egyre jobban. Más gondolatom nem volt, csupán az, hogy előre, gyérünk előre.

Bíró: Járt azóta a barlangban?

Tanú: Nem.

Bíró: Iszonyodik tőle?

Tanú: Ha lehetett volna, már másnap újra nekindulok.

„Álmosság nehezedett rám”

Borbás László 1964 szilveszter estjén már nekivágott a Stix-patakban. Akkor a második szifonnál visszafordult.

Bíró: Miért fordult akkor vissza?

Tanú: Féltém.

Bíró: Mondja el részletesen a végzetes túra történetét.

Tanú: Ettünk. Azután kiosztottuk a lámpákat. A tanár úr csak annyit mondott: együtt maradni mindig és ha valami baj van, szóljatok. Arról is beszélt, hogy ez nagy túra lesz. Mi örömmel indultunk, hiszen jutalom-túra volt.

Bíró: Pászthory Walter beszélt-e arról, hogy veszélyes ez az út?

Tanú: 64-ben említette, hogy ha nem tartjuk be az alapvető szabályokat, akkor ez az út életveszélyes lehet.

Bíró: Folytassa.

Tanú: Az első szifont megkerültük. A másodikban alá kellett merülnünk, csak az arcunk volt kint. Azután ittunk egy korty pálinkát és tovább indultunk. Rövid idővel később Brückner panaszkodott, hogy fáradt. A rácsnál körülbelül tíz percig álltunk, és alatt az idő alatt rendbe jött. Énekelte. Visszafelé ismét rosszulletől panaszkodott és a menet lelassult. Wettstein Antal ment a közelemben, egyszer csak nagyon csendesen megszólalt: „Nem visznek tovább a lábaim.” A szifonnal befogtam az orrát és száját és úgy húztam át. Később Szemlér Mária tanárnő is segített. Arra már nem emlékszem, hogyan jutottunk el a gátig. Vég-telen álmosság fogott el, éreztem, hogy lecsukódnak a szemem. A mentőautóban tértem magamhoz.

„Én sohasem engedtem meg”

A tárgyalás szünetében a Magyar Nemzet munkatársa megkérdezte dr. Jakuts László neves szakembert: előfordult-e már, hogy fiatal barlangkutatók több napot és több éjszakát a barlang mélyén töltöttek volna?

Jakuts László a kérdésre nemmel felelt.

Amíg én voltam az aggteleki barlang igazgatója, tette hozzá — senkinek sem engedtem meg, hogy akár egyetlen éjszakát is a barlangban töltsön. Pászthory Walterék hat napra tervezett, sátor nélküli kempingezése a Baradla-barlangban egyedülálló, a magyar barlangkutatás történetében példátlan eset.

A tárgyalást szerdán folytatják.

K. A.

BUDAPESTI NEMZETKÖZI VÁSÁR

MÁJUS 20-30